

Csend vagy kiáltás

Hallgathatnak-e a bírák, ha megtámadják a bírói függetlenséget?

A magyar kormány által kezdeményezett nemzeti konzultáció azt jelzi, hogy a hatalom minden eszközt bevet azért, hogy a bíróságok ellen hangolja a közvéleményt. Az autokráciák célkitűzéseivel és az Orbán-rendszer szellemiségével ugyanis aligha férnek össze olyan bírói ítéletek, amelyek a romák és a fogvatartottak emberi méltóságát elismerve az emberi jogok és a jogállami értékek fenntartását szolgálják. Úgy tűnik, a magyar kormány lassan megtalálja azt az ideológiát, amelyre hivatkozással tovább szűkítheti a bíróságok autonómiáját. Amíg Lengyelországban a „kommunista” és „korrupt” bírói kar („kasz”) átalakításának hangoztatása szolgált ideológiai háttérrel a bírói függetlenség felszámolását célzó törvényeknek, addig idehaza a társadalom igazságérzetét semmibe vevő bíróságok ugyancsak hamis képe legitimálhat hasonló kormányzati intézkedéseket.

Mint közismert, Orbán Viktor év eleji [sajtótájékoztatóján](#) eddig példa nélkül álló támadást intézett a bírói hatalom autonómiája ellen, amikor jogerős ítéletek végrehajtásának megtagadására szólította fel igazságügyi miniszterét, és folyamatban lévő ügyekkel összefüggésben az első- és másodfokon született bírósági döntésekkel ellentétes „igazság szolgáltatásának” szükségességét hangsúlyozta.

A bírói függetlenség megsértésének tankönyvi példájával találjuk szembe magunkat: a végrehajtó hatalom feje szokatlan heveséggel és indulattal kritizál konkrét bírósági döntéseket, illetve folyamatban lévő ügyekben nyilvánít véleményt, az érintett döntésekben foglalt szakmai álláspontokat alapjaiban megkérdőjelező alternatív igazság sugalmazásával. Ezeket a kijelentéseket [konkrét intézkedések](#) követték a végrehajtó hatalom részéről, ami nyílt támadást jelent a hatalmi ágak elválasztásának elve ellen.

A miniszterelnök megnyilvánulását ugyan felháborodás kísérte, érdemi reakció azonban a bírósági szervezet részéről nem érkezett az elhangzottakra. Sem az Országos Bírósági Hivatal (OBH) elnöke, sem a Kúria elnöke nem találta fontosnak a tiltakozást, pedig nehéz elképzelni

annál nyíltabb politikai beavatkozást a bíróságok működésébe, mint amikor a miniszterelnök – nyilvános üzenet formájában – a hatalom elvárásait közvetíti a bírósági szervezet felé.

Senyei György, az OBH új elnöke egyik első nyilvános [megszólalásában](#) a bíróságokra zúduló kormányzati kritikákkal összefüggésben arról beszélt, hogy a szervezetnek együtt kell élnie az ítéletek kritikáival, és szükség esetén megteszi majd a megfelelő lépéseket a bírói függetlenség védelmében. Az új OBH-elnök szerint az ítélezést övező kiemelt politikai érdeklődés a bírói ítéletek jelenetőségét mutatja, ugyanakkor a bírácoknak minden esetben tartózkodniuk kell politikai vélemények megfogalmazásától.

A bírósági szervezet másik kulcsfontosságú vezetője, Darák Péter az InfoRádióknak adott januári [interjújában](#) arra a kérdésre, miszerint van-e dolga a bírónak akkor, amikor a munkáját nem jogi-szakmai, hanem politikai kritika éri, a következőket válaszolta: *„Többször elmondtam, hogy inkább az igazságszolgáltatás előnyére, mint hátrányára szolgál az, hogyha tisztában van az ítékezés társadalmi hatásaival; ez vonatkozik az ügyek közéleti megítélésére is. Az, hogy ez milyen erős, milyen stílusban történik, ez politikai szereplőkön múló kérdés, ebben a Kúriának és a Kúria elnökének semmilyen szabályozó szerepe nincs. Én úgy fogom fel ezeket a megnyilatkozásokat, mint amelyek közéleti véleményt közvetítenek a Kúria számára olyan ügyekről, amelyeknek az elbírálása a Kúria feladatát képezi.”*

Egyetlen, óvatos reakcióra csak a Magyar Bírói Egyesülettől futotta. A MABIE honlapján olvasható [állásfoglalás](#) az ítélezés néhány alapelvének szimpla felsorolásával igyekezett jelezni azt, hogy a közelmúltban megfogalmazott (politikai) kritikák a független bírói hatalom alapjait kezdenek ki.

Az OBH elnökének és a Kúria elnökének hallgatása azt mutatja, hogy Orbán jól taktikázott a bírósági vezetők kiválasztásakor. Olyan személyeket ültetett fontos igazgatási pozíciókba, akik

nem lépnek fel a bírói függetlenség védelmében. Sőt, adott esetben a hatalom érdekeinek megfelelően cselekednek.¹

Az OBH jelenlegi elnöke nem tartotta fontosnak, hogy megvédje az általa vezetett szervezet a miniszterelnök nyílt támadásával szemben, ugyanakkor [elítélte](#) egy ellenzéki polgármester – egyébként szintén elfogadhatatlan, megfogalmazásában rendkívül durva, de politikai súlyát tekintve csekélyebb jelentőségű – megszólalását, és [vizsgálatot indított](#) az ún. Szeviép-ügyben is. A Szeviép-üggyel összefüggésben a kormány régóta a cég és az ellenzéki városvezetés összefonódásáról beszél, és a cégvezetők felmentését eredményező másodfokú ítéletet kritikus vélemények kísérték a kormányoldal részéről. A kormánybarát *PestiSrácok* emellett többrészes „leleplező” riportot is készített az ügyben eljáró bírák esetleges érintettségéről.

Míndeközben a Kúria elnöke [elrendelte](#) a gyöngyöspatai szegregációs ügyben folyamatban lévő felülvizsgálati kérelem soron kívüli elbírálását, korábban pedig [bejelentette](#), hogy a 2020-ban felállítandó joggyakorlat-elemző csoportok a kártalanítással és a feltételes szabadságra bocsátással összefüggő bírói gyakorlatot is vizsgálják majd. Az előbbi két jogterületen folyó gyakorlatot komoly kormányzati kritika érte, így érthető a gyors reakció és a hatalomnak kedvező döntés a vizsgálandó tárgykörök kiválasztásakor – ez utóbbi szintén a Kúria elnökéhez tartozó kompetencia.

Darák Péter persze már korábban sem állt a helyzet magaslatán, amikor az általa vezetett szervezetet kellett volna megvédenie a nyílt politikai támadásokkal szemben. A 2018-as választások során a Kúria döntését a több mint 4000 levélszavazat érvénytelenítéséről szintén heves miniszterelnöki kirohanás követte, a miniszterelnök politikai elfogultsággal és a szakmaiság hiányával vádolta meg a legfelső bírói fórumot. A Kúria elnöke a [televízióban](#) próbálta magyarázni a döntést, és ahelyett, hogy visszautasította volna a miniszterelnöki kijelentéseket, azzal érvelt, hogy a bírósági szervezetnek szüksége van visszajelzésekre, a

---

¹ Handó Tünde személye és működése a politikai és bírói hatalom közötti összefonódás egészen kivételes példája, megállapításaink nem (elsősorban) az ő szerepére vonatkoznak.

növekvő kritikákhoz pedig hozzá kell szokni, hiszen mindenkinek, még a miniszterelnöknek is joga van véleményt nyilvánítani a Kúria tevékenységéről.

Az előbbi nyilatkozatokból és döntésekből körvonalazódó vezetői hozzáállás így jellemezhető: *Amíg az ellenzéki bírálat elfogadhatatlan, addig a kormány részéről érkező kritika a szakmai diskurzus része, ezért elfogadható és adott esetben azonnali cselekvést kíván.*

Vajon igazolhatja-e az OBH elnöke és a Kúria vezetője részéről a kormányzati kritikákkal szembeni határozott fellépés hiányát az az állítás, hogy Magyarországon mindenfajta politikai megnyilvánulás tiltott a bírák számára? Semmiképpen sem.

Az érintett bírók a szervezet elsősorú igazgatási vezetői, akik az ítékezés függetlenségének biztosításáért kiemelt felelősséggel tartoznak. Így esetükben hivatali kötelezettség fellépni minden olyan kísérlettel szemben, amely a szervezet működésébe való igazolhatatlan politikai beavatkozást célozza. Ezt a felelősséget érezte John Roberts amerikai főbíró, amikor 2018-ban nyilatkozatban [utasította vissza](#) Donald Trump bírói függetlenséget súlyosan sértő kijelentéseit. Az amerikai elnök a menedékjogot korlátozó kormányzati intézkedés alkalmazását felfüggesztő szövetségi bírót „Obama-bíróként”, azaz a korábbi elnök politikáját feltétel nélkül érvényesítő jogalkalmazóként [jellemezte](#), és ezt a kritikát a korábban republikánus elnök (George W. Bush) által jelölt főbíró sem hagyhatta válasz nélkül. A lengyel legfelső bíróság még hivatalban lévő elnöke, Małgorzata Gersdorf pedig legutóbb 2019 decemberében [nyílt levélben](#) utasította el a lengyel kormány legújabb, a bírói függetlenséget talán a korábbiaknál is súlyosabban sértő törvényjavaslatát.

A lengyel bírák fellépése egyébként is példaként szolgálhatna a magyar bírói kar számára. Lengyelországban a Jog és Igazságosság (PiS) párt által vezetett kormány a 2015-ös hatalomra kerülése óta szisztematikusan támadja a bírói hatalmat. Hasonló támadások a 2010-es évek elején a magyar bírákat is érték a Fidesz-KDNP kormány részéről, azonban a hazai bírói ellenállás szinte láthatatlan maradt. A lengyel bírák ezzel szemben kezdettől fogva rendkívül szervezeten és bátran léptek fel a függetlenségük lerombolását célzó kormányzati

intézkedésekkel szemben. Egyelőre úgy tűnik, hogy a magyar és a lengyel bírói kar önvédő képessége között óriási szakadék tátong. Az okok között, a két bírósági szervezet eltérő mérete mellett (amíg a hazai szervezetben megközelítőleg 3000 bíró dolgozik, addig a lengyel bírói kar mintegy 10 000 főt számlál), vélhetően a bírák szerepfelfogása közötti különbségek is megtalálhatók. Az eltérő szerepfelfogás pedig kihat arra is, hogy miként gondolkodnak az adott szervezet tagjai a politikai-közéleti megszólalások lehetőségéről.

Fontos látnunk, hogy az ítélezés közügy, azaz inherensen politikai tevékenység. Egyfelől a bíróságok a politikai közösség nevében hoznak döntéseket – ezt jelképezte 2012-ig a bírósági ítéletek nyitó mondataként szereplő „*A Magyar Köztársaság nevében*” fordulat; másfelől a bírák a politikai közösség működését meghatározó alapvető elveket érvényesítik ítéleteikben. A bíróságok döntései ebben az értelemben politikai döntések – gondoljunk csak egy egyszerű megítélésű lopási ügyre, ahol a bíró azt a fontos, a közösségi együttélést meghatározó erkölcsi elvet alkalmazza, amely mások tulajdonának tiszteletben tartását követeli meg az egyéntől. Ennek az elvek a tartalma és súlya, továbbá más alapvető politikai-erkölcsi elvekhez (például az élet védelméhez) való viszonya befolyásolja a jogos védelem kereteiről szóló szakmai vitákat is. A jogos védelem kérdése tehát politikai kérdés: közügy, amelyről a nyilvános autoritások, köztük a bíróságok hoznak kötelező, az érintett kérdéssel kapcsolatos vitákat ideiglenesen lezáró döntéseket. (Az ítélet a konkrét ügyben végleges, de az erkölcsi vita a jogos védelem határaitól és elveiről bármikor újra megnyitható.)

Ebből következően azt az elvárást, miszerint a bírák nem folytathatnak politikai tevékenységet, szűken kell értelmeznünk. Kétségtelen, hogy a bírák nem támogathatnak pártokat és pártpolitikai álláspontokat, nem lehetnek részesei pártpolitikai csatározásoknak, ahogyan nem szolgálhatnak hatalmi érdekeket sem. A jogállamiság és azon belül a bírói függetlenség védelme, továbbá az alapvető jogok kikényszerítése azonban nem pártpolitikai kérdés. Sokkal inkább a közösség együttélést lehetővé tevő erkölcsi alap, amelynek hiányában valódi közösségről sem beszélhetünk, és amely elvek érvényesülése a modern ítélezés alapfeltétele. Ezeknek az értékeknek a védelme a bíróságok kötelezettsége, elsősorban a tárgyalóteremben, de adott esetben azon kívül is. Ez a felismerés tükröződik a lengyel bírói kar jelentős részének

reakcióiban is. 2020 januárjában nagyszámú lengyel bíró vonult fel Varsóban, hogy így tiltakozzon a bírói függetlenséget súlyosan sértő legújabb kormányzati intézkedés ellen. A tiltakozást követően Magyarországra látogató két lengyel bíró egy nyilvános rendezvényen arról beszélt a kisszámú magyar közönségnek, hogy kötelezettségüknek érezték a kiállást a bírói függetlenség mellett, ahogyan kötelezettségük nyilvánosan fellépni a jogállamiság alapvető értékeit súlyosan és szisztematikus sértő politikai intézkedésekkel szemben is.

A lengyel bírák üzenete egyértelmű: a bírói autonómia védelme nemcsak a szervezet vezetőinek, hanem valamennyi ítélkező bírónak kötelezettsége. Az előbbi értékek melletti nyilvános kiállítás pedig a szólásszabadság védelmét is élvezzi. A bírói szólásszabadság erejét tükrözi a napokban hatályba lépett lengyel „szájkosártörvény”, amely a kritikus bírói megszólalások ellehetetlenítését célozza. A magyar bírák, úgy tűnik, önkéntesen vették fel a szájkosarat, pedig az ítélkező bíró szólásszabadsága a függetlenség megvédésének egyik alapvető instrumentuma. Ahogyan a bírói függetlenség sem öncél vagy valamilyen privilégium, hanem az állampolgárok alapvető jogainak érvényesülését szolgálja.

